

گناهان کبیره

گناهان کبیره در تعالیم دینی اسلامی گناهانی هستند که از گناهان عادی بزرگتر و متفاوت هستند و در قرآن و روایات امامان شیعه بر مرتکبین آنها وعده آتش دوزخ داده شده است.

در شماره و تعداد گناهان کبیره بین مذاهب مختلف اسلامی (شیعه و سنی) اختلاف است. بعضی تعداد آن را ۲۵ و بعضی دیگر هفتاد شمرده‌اند.

خداوند در قرآن، در سوره نساء آیه ۳۱ می‌فرماید: (إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا) ترجمه: «اگر از گناهان بزرگی که نهی کرده شده اید دوری کنید گناهان شما را درگذریم و اجتنابتان را از گناهان کبیره كفاره گناهان صغیره قرار دهیم و شما را در جای بزرگ و شریفی که بهشت است در آوریم.»

بر اساس تعالیم دینی اسلامی، کسی که گناه کبیره از او سرزند و توبه ننماید فاسق است و نمی‌شود در نماز باو اقتداء کرد و شهادتش پذیرفته نیست و پس از مرگ مستحق عقوبت الهی است مگر اینکه فضل الهی شامل حالش شود که از آنجمله شفاعت پیامبر اسلام و آل پیامبر است. درباره شفاعت پیامبر اسلام گفته است که شفاعتم را برای صاحبان گناهان کبیره از اتمم ذخیره کرده‌ام. شفاعت من برای صاحبان گناهان کبیره از اتمم می‌باشد، اما نیکوکاران، یعنی ترک‌کنندگان کبائر، برایشان راه مواخذه نیست.

گناه و اقسام آن

گناه بر دو قسم است: ۱. کبیره. ۲. صغیره

تعریف گناه کبیره

هر گناهی که در قرآن و حدیث بر کبیره بودن آن تصریح شده باشد (متجاوز از چهل گناه که در روایات اهل بیت پیامبر نام برده شده است).

هر معصیتی که در قرآن مجید یا سنت معتبر وعده آتش بر ارتکاب آن رسیده باشد.

هر گناهی که در قرآن یا سنت معتبر از گناهی که کبیره بودنش مسلم است بزرگتر شمرده شود.

هر گناهی که نزد متدینین و متشرعین بزرگ شمرده شود بطوری که یقین حاصل شود که بزرگی آن منتهی بزمان معصوم می‌گردد، مانند نجس نمودن مسجد از روی علم و عمد و بقصد هتک احترام خانه خدا، پرتاب کردن و انداختن قرآن مجید.

تکرار گناه صغیره یا اصرار بر تکرار گناهان صغیره نیز خود گناهی کبیره است.

فهرست گناهان کبیره در حدیثی از موسی بن جعفر

روایت است از موسی بن جعفر که روزی عمرو بن عبید نزد پدرم جعفر صادق آمد و سلام کرد و نشست و این آیه را تلاوت نمود: «کسانی که اجتناب می‌کنند از گناهان کبیره و فراحش...» (سوره شوری - ۳۵) و ساکت شد.

حضرت فرمود چرا بقیه را نخواندی و ساکت شدی؟ عرض کردم خواستم بفرمایید تا بدانم گناهان کبیره چیست؟ حضرت فرمود:

شرک به خدا: بزرگترین گناه کبیره شرک به خداست و مشرک محروم از بهشت است چنان که می‌فرماید: «هر که برای خدا شریک قائل شود خدا بهشت را بر او حرام گرداند و جایگاهش آتش دوزخ باشد» (سوره مائده _ ۷۶)

ناامیدی از رحمت خدا: بعد از شرک ناامیدی از رحمت خداست و هر که ناامید باشد کافر است چنان که در قرآن می‌فرماید: «نومید مشوید از رحمت خدا همانا مایوس نمی‌شوند از رحمت خدا مگر کافران» (سوره یوسف - ۸۷)

ایمنی از آزمایش: بعد از آن ایمنی از آزمایش و مجازات است و کسی از آزمایش خداوند ایمن نمی‌شود مگر زیان کاران چنان که در قرآن می‌فرماید: «از مکر خدا ایمن نمی‌گردند مگر جماعت زیانکاران» (سوره اعراف - ۹۷) دیگری عاق پدر و مادر شدن است و خداوند عاق را جبار شقی نامیده‌است چنان که در آیه ۳۲ سوره مریم می‌فرماید: «و به نیکویی به مادر توصیه نمود و مرا ستمکار و شقی نگردانید»

قتل مومن: دیگری قتل مومن است بدون حکم شرعی و خداوند جایگاه قاتل را جهنم قرار داده چنان که می‌فرماید: «هر کس مومنی را به عمد بکشد مجازات او آتش جهنم است که در آن همیشه مغرب خواهد بود و خدا بر او خشم و لعن کند و عذابی بسیار شدید برایش مهیا سازد» (سوره نسا - ۹۵)

تهمت: دیگری تهمت و نسبت زنا دادن به کسی است و هر که چنین تهمتی بزند و عده عذاب به او داده شده چنان که می‌فرماید: "کسانی که به افراد با ایمان نسبت زنا داده‌اند در دنیا و آخرت ملعون خواهند بود و به عذاب سخت معذب خواهند شد» (سوره نور - ۲۳)

خوردن مال یتیم: و دیگر خوردن اموال یتیم است که آن هم در آخرت جز عذاب ثمر دیگری ندارد چنان که خداوند می‌فرماید: «آنان که اموال یتیمان را به ستمگری می‌خورند در حقیقت آنها در شکم خود آتش جهنم فرو می‌برند و به زودی در آتش افروخته خواهند افتاد» (سوره نسا - ۱۱)

فرار از جنگ: و دیگر فرار از جنگ است (که به دستور پیغمبر اسلام و یا امام و یا نائب خاص پیغمبر و امام واجب شده باشد) چنان که می‌فرماید: «هر که در روز جنگ فرار کرد همانا به طرف خشم و غضب خدا روی آورده و جایگاهش دوزخ که بدترین منزل است خواهد بود.»

خوردن ربا: و دیگری خوردن ربا است که خداوند در حق ربا خورندگان می‌فرماید: آن کسانی که ربا می‌خورند می‌فرماید: «آن کسانی که ربا می‌خورند مبعوث نمی‌شوند در قیامت از قبرهای خود مگر مانند آن که شیطان ایشان را با مس کردن مخبط کرده»

ساحر و جادوگر: دیگری سحر و جادو کردن و یاد گرفتن و یاد دادن آن است و خدای متعال در مذمت ساحران فرموده: «و محققا می‌دانند که هر که سحر کند، در عالم آخرت هرگز بهره‌ای از بهشت نخواهد یافت.»

زنا: دیگری زنا کردن است و خدای تعالی وعده عذاب به زنا کنندگان داده چنان که می‌فرماید: «هر که زنا کند کیفرش را خواهد دید و عذابش در قیامت مضاعف و دو چندان شود و با ذلت و خواری به جهنم جاوید و ملخد گردد» (سوره فرقان - ۶۸)

قسم ناحق: و دیگری قسم ناحق یاد کردن است. یاد کنندگان ناحق در آخرت بهره‌ای از رحمت الهی ندارند چنان که می‌فرماید: «آنان که عهده خدا و سوگند خود را به بهایی اندک بفروشد اینان را در آخرت بهره و نصیبی از رحمت خداوندی نیست.»

خیانت: و دیگری خیانت به دین و مملکت و اموال و ناموس مردم نمودن است و خائن را نیز به کیفر اعمالش می‌رسانند چنان که می‌فرماید: «هر کس خیانت کند روز قیامت به کیفر آن خواهد رسید» (سوره آل عمران - ۱۵۵)

ندادن زکات: و دیگری ندادن زکات است و خدای تعالی در حق مانعین زکات فرموده: «روزی که آن طلا و ذخایرشان در آتش جهنم گداخته شود و پیشانی و پشت و پهلویشان را بدتن داغ کنند» (سوره توبه - ۳۵)

شهادت دروغ و کتمان: و دیگری شهادت دروغ و ناحق دادن است که در آیه ۷۲ سوره فرقان می‌فرماید: «...هر کس به دروغ و ناحق شهادت دهد مومن نیست و مرتکب گناه کبیره شده‌است». و دیگری کتمان شهادت نمودن است در جایی که آبرو و یا جان و یا اموال مومنی در معرض تلف و خطر باشد چنان که خدای متعال می‌فرماید: «شهادت را مخفی نکنید زیرا هر کس شهادت را کتمان کند البته به قلب گناه کار است» (سوره بقره - ۲۸۳)

شراب خواری و ترک نماز: و دیگری شراب خوردن است و خدای تعالی نهی از خوردن شراب و مسکرات دیگر فرموده هم چنان که از بت پرستی نهی نموده‌است و دیگری ترک نماز است و رسول خدا در ذم تارک الصلوة فرمود: «هر کس عمدا نماز را ترک نماید از امان و پناه رسول خدا خارج است».

نقض عهد و قطع رحم: و دیگری نقض عهد و قطع رحم نمودن است و خداوند ناقض عهد و قاطع رحم را لعن نموده به قولش که می‌فرماید: «برای ایشان است لعن خدا و منزلگاه بد نصیب آنهاست» (سوره رعد - ۲۵) پس عمرو بن عبید از خدمت آن حضرت خارج شد و سخت به خود می‌پیچید و گریه شدید می‌نمود و می‌گفت هلاک شد آن که به رای خود فتوی می‌دهد و خود را در فضیلت و علم برابر شما می‌داند.

بهترین راه جلوگیری از گناهان کبیره چیست؟

گناه در لغت به معنای جرم و معصیت است. و در اصطلاح به نافرمانی و سرپیچی از قانون؛ چه قانون طبیعی و اجتماعی و چه قانون الهی و دینی که تخلف از آن موجب کیفر است اطلاق می‌شود. یکی از صفات ناشایست و پست اخلاقی که شخص مسلمان باید از آن اجتناب و دوری نماید گناه است. اگر انسانی گناهی مرتکب شود نقطه سیاهی در قلب او ایجاد می‌شود که اگر انسان توبه کند

آن نقطه از میان می‌رود و اگر توبه و استغفار نشود آن نقطه سیاه همچنان در قلب او خواهد ماند. گناهان را به دو قسم تقسیم نموده‌اند؛ کبیره و صغیره.

به هر معصیتی که خداوند متعال در کتاب و سنت وعده عذاب به آن داده گناهان کبیره گفته می‌شود. همچنین تعداد بسیاری از گناهان کبیره در روایات اسلامی بیان شده است که عبارت‌اند از کشتن انسان بی‌گناه یا آدم‌کشی، خوردن مال یتیم، فرار از جنگ، ناامیدی از رحمت خدا، ترک عمدی نماز، شکستن عهد و پیمان، بریدن پیوند خویشاوندی و زنا.

از جمله معاصی کبیره اصرار بر صغیره و تکرار آن است از حضرت علی(ع) نقل شده: «اشد الذنوب ما استخف به صاحبه»؛ سخت‌ترین گناه آن است که بجا آورنده‌اش آن را سبک بشمارد.

امام حسین(ع) درباره شخصی که خدمت امام رسیدند عرض کرد مرا موعظه کن، من مرد گناهکاری هستم و نمی‌توانم گناهانم را ترک کنم. آن حضرت فرمودند: «افعل خمساً اشیاء و اذنب ما شئت فاوّل ذالک لا تاکل رزق الله و اذنب ما شئت و الثانی اخرج من ولای الله و اذنب ما شئت و الثالث اطلب موضعاً لا یراک الله و اذنب ما شئت و الرابع اذا جا ملک المو ليقبض روحک فاذ فعه عن نفسک و اذنب ما شئت و الخامس اذا ادخلک مالک فی النار فلا تدخل فی النار و اذنب ما شئت» پنج چیز را انجام بده هر چه خواستی گناه کن، نخست این که روزی خدا را نخور و هر چه خواستی گناه کن، دوم از ولایت و ملک خدا بیرون رو و هر چه خواستی گناه کن، سوم این که موقع گناه کردن به مکانی برو که خدا ترا نبیند و هر چه خواستی گناه کن، چهارم موقع آمدن فرشته مرگ برای قبض روح او را از خود دور کن و هر چه خواستی گناه کن، پنجم این که هنگامی که مالک دوزخ ترا در آتش می‌افکند داخل آتش نشو و هر چه خواستی گناه کن.

می‌توان گفت بهترین‌های راه‌های جلوگیری از گناهان کبیره عبارت است از:

۱. انسان متوجه عظمت خداوند شود و خداوند را در همه اعمال خود شاهد و ناظر بداند، چنان‌که خداوند می‌فرماید: (و الله اخرجکم من بطون امهاتکم لا تعلمون شیئاً و جعل لکم السمع و الابصار و الافئده لعلکم تشکرون)؛ خداوند شما را از شکم مادرانتان خارج نمود در حالی که هیچ نمی‌دانستید

اما برای شما گوش و چشم و عقل قرار داد تا شکر نعمت او را به جا آورید. آیه یاد شده به این نکته اشاره دارد که انسان در آغاز تولد به طور مطلق از علمی برخوردار نبوده، بنابراین هر چه کسب کرده بعد از تولد و به وسیله ابزاری بوده که خداوند در اختیار او قرار داده است و اینها نشانه عظمت خداوند است.

۲. انجام فرایش و واجبات دینی، چنانکه خداوند درباره یکی از فرایض که نماز است می‌فرماید: (وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ)؛ نماز را بر پا دار که نماز انسان را از زشتی‌ها و منکرات باز می‌دارد و خداوند می‌داند شما چه کارهایی انجام می‌دهید.

نماز انسان را به یاد نیرومندترین عامل بازدارنده یعنی اعتقاد به مبدأ و معاد می‌اندازد و دارای اثر بازدارندگی از فحشا و منکر است. پیغمبر اسلامی می‌فرماید: جوانی از انصار نماز را با پیامبر (ص) ادا کرده اما با این حال آلوده به گناهان زشتی بود این ماجرا را به پیامبر (ص) عرضه داشتند فرمود: «ان الصلوا تنهاؤا یوماً»؛ سرانجام نمازش او را از این اعمال پاک می‌کند.

۳. پیشگیری و ترک گناه بهترین راه جلوگیری از گناهان می‌باشد. انسان که به گناه آلوده نشود و با همان صفا و پاکی باقی بماند، به یقین از گناهکاری که بعد از گناه توبه می‌کند برتر می‌باشد، امیر مؤمنان (ع) می‌فرماید: «ترک الذنب أهون من طلب التوبة»؛ ترک گناه آسان‌تر از توبه است.

۴. تقرب به خدا که این امر از چند راه به دست می‌آید؛ ذکر خدا، پرورش فضایل و مکارم اخلاق، عمل صالح، جهاد و شهادت، دعا، روزه و... ذکر را نیز می‌توان نقطه شروع حرکت باطنی و سیر و سلوک به سوی قرب پروردگار جهان و دوری از گناه دانست. ذکر در لغت هم به معنای خواندن اوراد و هم به معنای توجه قلبی و حضور باطنی آمده است. قرآن مجید می‌فرماید: (يا ايها الذين آمنوا اذكروا الله ذكراً كثيراً)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید خدای را بسیار یاد کنید، در حال برخاستن و نشستن و به هنگام خفتن خدای را یاد کنید.

امام صادق(ع) نیز به اصحاب خود فرمود: «واكثروا ذكر الله ما استطعتم في كل ساعٍ من ساعات الليل و النهار فان الله امر بكثرة الذكر و الله ذاكر لمن ذكره من المؤمنين و اعلموا ان الله لم يذكره احدٌ من عباده المؤمنين الا ذكره بخير»؛ هر چه می‌توانید خدای را یاد کنید، در هر ساعتی از ساعات‌های شب و روز زیرا خدا شما را به بسیاری یاد کردن خود امر کرده است و خدا یاد می‌کند مؤمنی را که به یاد او باشد و بدانید که هیچ بنده مؤمنی خدا را یاد نمی‌کند مگر این که خدا نیز او را به خوبی یاد خواهد کرد.

ذکر عبارت است از به یاد خدا بودن و مسلم است که انسانی که به یاد خداست و از او می‌ترسد مرتکب گناه نمی‌شود.

۵. عبادت بعد از ایمان و معرفت انسان باید در عمل صالح و انجام وظیفه تلاش کند زیرا به وسیله عمل صالح، ایمان و معرفت کامل و کامل‌تر می‌شود تا مقام قرب الهی به دست آید خداوند می‌فرماید: (واعبد ربك حتى يأتيك اليقين)؛ پروردگارت را عبادت کن تا یقین برایت حاصل شود.

بنابراین بهترین راه‌های جلوگیری از گناهان کبیره عبارت است از توجه به عظمت خداوند، تقرب به خداوند، عبادت خداوند، انجام فرایض و واجبات دینی و ترک محرمات.